

PROGRAMA D'EDUCACIÓ AMBIENTAL.

Entorn urbà d'Andratx, éssers vius i l'aigua: un recurs escàs

Observació:

El present treball sols és un resum esquemàtic d'un Projecte de Programa d'Educació Ambiental duit a terme de manera parcial al C.P. d'Andratx al llarg dels cursos 89/90 i 90/91, fruit del treball d'investigació per a l'assignatura Pedagogia Ambiental del 5è Curs de Pedagogia de la UIB. Aquí s'apunten unes línies generals i orientatives per aquells professionals que vulguin intentar dur a terme una experiència semblant.

1.- Introducció.

L'Acció-execució de programes d'EA, ha de servir, sobretot, perquè l'alumne sigui capaç de reorientar el seu treball cap a la presa de decisions i que aquestes li serveixin per extraure conclusions positives orientades a la crítica de la seva pròpia actuació vers el MA, i per tant, a aconseguir un canvi d'actituds des del coneixement crític i funcional de la realitat del seu

voltant. Des d'aquesta perspectiva el nostre treball quedaria incomplet si ens limitàssim a que el nin aprenguéss coneixements i comprensions ambientals, si a la vegada no fomentàssim alternatives de manteniment, conservació, millora i/o transformació de l'entorn.

L'EA, s'ha d'entendre com un **procés cíclic que inclou una fase de descobriment i construcció d'elements, una atribució de significats i construcció de classes d'interpretació i una de construcció de models i alternatives, tot això des del contacte i interrelació amb l'entorn.**

La proposta d'aquest programa va encaminada a la confecció de material d'activitats variades, dirigides a la consecució de tres objectius puntuals:

* **Aprendre a observar i, a partir d'aquesta observació directa, ser capaç de llegir i escriure/descriure l'entorn proper.**

* **Que el nin sigui capaç de captar l'entorn no sols d'una manera cognitiva, sinó que sigui capaç de posar en joc les seves pròpies valoracions personals.**

* **Que sigui capaç d'identificar problemes, distingir possibles vies de solució, establir alternatives vàlides i elegir aquelles que siguin més oportunes.**

Aquests tres objectius en vendrien a cobrir un de més ampli i general: **Capacitar i dotar l'alumne dels mitjans i**

recursos necessaris per a que en un futur sigui capaç de:

* **Adquirir la consciència que ell és part integrant, responsable i participativa de l'entorn, com a subjecte actiu des de dintre i no aliè.**

* **Millorar l'entorn que els envolta i, per tant, el nivell qualitatiu de vida.**

De manera esquemàtica podriem dir que el programa es desenvolupa de la següent manera:

Descobrir la realitat MA. Coneixement MA . Creativitat MA. Crítica MA. Transformació MA

Els continguts d'aquest programa es desenvolupen de manera paral·lela i complementària al programa curricular oficial i seguint les recomanacions del DCB, per a l'Educació Primària. Posar en funcionament qualsevol Programa implica desenvolupar-lo a l'ampar de la Programació General del propi professor, la qual emergeix necessàriament del Projecte Curricular de Centre, adaptant-lo a les característiques de la classe. Tot Projecte Curricular és conseqüència del treball participatiu i en equip de tot el Centre. Això vol dir que el nostre Programa no seria possible si no intervinguessin tots els estaments de la Comunitat Educativa. Aquest Programa està pensat per a un Centre concret, però existeix la possibilitat oberta d'adaptar-lo a qualsevol centre de característiques anàlogues, seguint l'esquema proposat i fent els canvis i adaptacions pertinents.

2.- Blocs o interessos ambientals.

A l'hora de delimitar els continguts específics i de confeccionar les activitats del mateix s'ha partit dels coneixements previs que l'alumne tenia. Per no fer massa voluminós el nostre programa ens vàrem limitar als següents continguts:

* **Medi Ambient Urbà**

- **Éssers vius: animals i plantes.**

- **L'aigua.**

3.- Classes d'activitats.

* **Activitats preparatòries:** Es realitzen abans de començar a desenvolupar el Bloc o Interès Ambiental;

- **Explicació del tema/unitat.**

- **Preparació dels recursos necessaris.**

- **Elaboració d'un material per destapar i posar el punt de partida al tema.**

* **Activitats de Desenvolupament:** Totes aquelles activitats que se suggereixen des del programa i que s'han de fer amb flexibilitat.

* **Activitats de Síntesis:** Totes aquelles activitats que es desenvolupen a posteriori i que s'han de concretitzar en la confecció d'un quadern de treball, dossier o memòria final.

Les activitats es realitzen sobretot a nivell de camp, és a dir, "in situ" des del propi entorn, però no s'han d'oblidar les que es fan a l'aula, al taller-laboratori, a les dependències del centre, etc.

4.- Organització.

En l'organització i desenvolupament del programa s'han tengut en compte tots els aspectes relacionats directament amb la classe d'alumnat, el tipus de Centre, l'entorn socio-cultural, etc.

L'organització de l'alumnat respon a tres tipus, en funció de l'activitat específica que es faci:

* **Gran grup:** per a totes aquelles activitats que exigeixen una aportació comú (explicacions generals, debats, posada a punt, etc.).

* **Petit grup:** Format per 4-5 alumnes. La distribució es fa de manera que hi hagi distints nivells i ritmes d'aprenentatge en el mateix grup.

* **Treball individualitzat:** Fonamentalment per a treballs de síntesis, conclusions i activitats molt específiques, resultats d'activitats anteriors de gran o petit grup.

En totes les activitats de caràcter grupal hi ha d'haver alumnes que exerceixin càrrecs de responsabilitat (caràcter rotatori) o de coordinació.

El treball cooperatiu i de grup (sobretot de sortides) pot ésser complexe i complicat, ja que els alumnes no estan massa habituats a aquestes tasques. És per això que, abans de posar en pràctica el Programa, seria convenient que es fessin sortides de caire experimental i preparatori.

5.- Recursos.

* **Materials:**

- De Centre: Recursos d'aula, de Biblioteca, Audio-visuals, Laboratori-taller, el propi espai arquitectònic de centre (espais verds, espais tancats i instal·lacions).

- Del Centre de Recursos Zonal.

- De l'entorn urbà.

- De l'Ajuntament (mitjançant l'Escola d'Adults i de Compensatòria).

* **Humans:**

- Pares i germans majors.

- Professors especialistes en les distintes àrees d'aprenentatge (sobretot de Socials i Naturals).

- Tutors de grup.

- Alumnes.

* **Econòmics:**

- Pressupostos de Centre destinats a cobrir despeses d'Aula.

- Aportació d'una quota trimestral per part dels alumnes.

6.- Perfil social de la població on s'inserta el programa.

Programa destinat a alumnes de E. Primària (actuals 5è i 6è) del CP d'Andratx.

* **Característiques geogràfiques:**

- Andratx està situat a la part més occidental de Mallorca, d'on neix la Serra de Tramuntana, integrat a les terres del Paratge.

* **Característiques Socio-econòmiques:**

- Consta de tres nuclis urbans: la Vila, el Port i S'Arracó i dos nuclis turístics (Cap de Mar i Sant Telm).

- La població es dedica a la construcció i al sector turístic. Una minoria ho fa a l'agricultura i a la pesca.

- Població immigrant poc arrelada a la cultura i les formes populars andritxoles.

- Nivell socio-econòmic baix i una important deficiència en serveis.

* **Altres aspectes:** Passivitat ambiental, manca d'espais verds i de joc, ambient cultural pobre en estímuls, poca sensibilitat per a la recuperació de les tradicions (com a conseqüència dels moviments migratoris i de la influència dels mitjans de comunicació), poca valoració de l'entorn urbà, programes escolars allunyats de la realitat i poc oberts a l'entorn.

* **Problemes ambientals:** Sobrepoblació, manca de recursos naturals (a l'estiu la manca d'aigua és greu), explosió turística, construcció indiscriminada, mala planificació urbanística, manca de serveis, destrucció de les zones costaneres, incendis forestals.

* **Característiques específiques de la població escolar:** Entre un 75-80% són fills d'immigrants, estatus social baix (amb cassos de pobresa), poc arrelats i solidaris amb el medi (llengua i cultura), hàbits de treball i d'estudi pobres, poc habituats al treball de camp, actituds mediambientals nul·les, conflicte entre els interessos personals i els interessos ambientals (com a conseqüència de les activitats professionals dels pares).

7.- Objectius generals.

D'ús general i d'especificitat vers l'entorn construït:

a) Conscienciar els alumnes en l'adquisició d'una major sensibilitat vers els problemes ambientals.

b) Comprendre i entendre el MA en la seva definició de totalitat i globalitat sistèmica, així com els problemes que origina l'acció de l'home i el nou paper que aquest exerceix a l'ecosistema.

c) Canviar i adquirir noves actituds que potenciïn i impulsin a la participació activa en la protecció del MA.

d) Ajudar els alumnes a adquirir les actituds necessàries per poder resoldre els problemes MA.

e) Capacitar-los en l'avaluació de Programes MA, en funció del context on es desenvolupin.

f) Participar activament en la conservació de l'entorn més proper.

g) Sensibilitzar els alumnes davant els problemes MA de l'entorn urbà.

h) Introduir l'EA de medi urbà construït en els programes curricular ordinari.

Tots aquests objectius s'han d'integrar de manera adequada i paral·lela als objectius fixats per a l'E. Primària i en particular amb els objectius generals de l'Àrea de Coneixement del Medi.

A modus d'exemple i de manera molt esquemàtica i simplificada passam a desenvolupar el tema: **Essers vius; plantes i animals de l'Entorn Urbà.**

* Continguts: ocells al poble, els animals de companyia, animals que cohabituen amb l'home, les plantes a les cases, les plantes al poble, el jardí, cuidar un animal.

* Objectius:

- Objectius del Programa: Tots.

- Objectius de Cicle: 1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13 (Veure DCB de l'E. Primària, pàgines 79-81).

- Objectius de Coneixement del Medi: 1,2,3,4,6,7 (Veure DCB de l'E. Primària, pàgines 105-106).

- Objectius d'Àrea.

* Objectius de llengua i literatura:

- Utilitzar el llenguatge oral per intercanviar idees, experiències i sentiments en el debat, taula rodona, i en les posades en comú, limitant el temps d'exposició de cada un, fent preguntes sobre el tema, responnent les preguntes concretes que es formulen i respectant les idees i opinions diferents a les seves.

- Utilitzar diferents recursos expressius per interpretar i transmetre informacions i vivències recollides en l'estudi de l'entorn.

- Expressar-se per escrit en la seva pròpia llengua amb correcció en relació al vocabulari i a les normes generals d'ortografia.

* Educació Artística:

- Utilitzar diferents recursos expressius per interpretar i transmetre informacions i vivències recollides en l'estudi de l'entorn.

- Aplicar els coneixements artístics a l'observació de les característiques rellevants de les situacions i objectes de la realitat quotidiana.

- Descobrir el món sonor que ens envolta, identificant fonts de procedència i utilitzar el propi cos i veu com a instrument d'expressió.

- Orientar-se correctament en l'espai emprant conceptes topològics senzills.

* Educació Física:

- Realitzar sortides i practicar exercicis de moviment i marxa.

- Utilitzar les seves capacitats bàsiques i els seus coneixements de l'estructura i funcionament del cos, en l'activitat física i el control del moviment.

* Matemàtiques:

- Utilitzar estratègies personals per realitzar càlculs i mesures, utilitzant adequadament els instruments necessaris aplicables a la resolució de problemes de la vida diària.

- Orientar-se correctament a l'espai emprant conceptes topològics senzills.

- Identificar figures geomètriques i aplicar els coneixements que té d'elles en la construcció i disseny de maquetes.

* Objectius didàctics i d'aprenentatge:

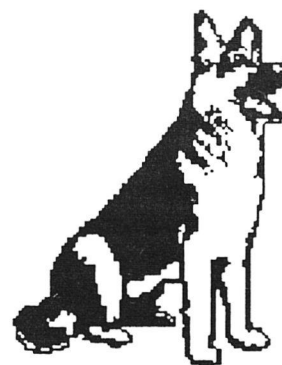
- Observar i comprovar la mescla i diversitat d'elements naturals i artificials de l'entorn urbà.

- Prendre interès per l'observació i estudi dels éssers vius.

- Dissenyar i utilitzar tècniques diverses per a l'estudi de les plantes i animals de l'entorn.

- Respectar les normes d'ús i manteniment dels instruments d'observació i els materials de treball.

- Conèixer els ocells que conviuen al poble.

- Conèixer i observar animals de companyia.

- Conèixer les característiques generals d'aquests animals.

- Despertar una actitud positiva de responsabilitat davant el fet de tenir-los a casa.

- Adquirir hàbits de comportament positiu respecte al problema dels fems com un fenomen que propicia l'aparició de malalties i epidèmies.

- Conèixer l'existència d'animals que cohabituen amb l'home en contra de la seva voluntat.

- Valorar la necessitat de les plantes en les cases i al poble.

- Adquirir una actitud de respecte vers aquestes en els llocs públics.

- Aprendre a cuidar les plantes en funció de les seves característiques.

- Identificar les parts de les plantes.

- Descobrir un jardí públic.

- Descobrir i comprendre que a un jardí es dona una dinàmica en la qual intervenen l'home, les plantes i els animals.

- Valorar la importància d'un jardí al poble i a l'escola.

- Valorar la participació individual, col·lectiva i institucional en l'equilibri ecològic.

- Tenir un animal a la classe com a mascota del curs i dedicar-li l'atenció necessària, estimulant el sentit de la responsabilitat.

- * Duració aproximada: 12-15 sessions d'1 hora.

- * Bibliografia específica: Els mamífers de les Balears, Les plantes de les Balears, Els Ocells de les Balears, Botànica pintoresca, Els boscos de les Illes Balears, La joia de viure la natura, Ocells esquius, Nuevo manual de la UNESCO para la enseñanza de las ciencias, Los amantes de la naturaleza.

- * Activitats:

A totes les activitats del Programa queden especificats els següents aspectes, que per raó d'espai no són objecte d'aquest treball:

- Plantejament: condicions i límits de la mateixa.

- Estratègies: accions per a dur a terme l'activitat.

- Instruments: eines i materials per a la seva execució.

- Execució: seqüenciació i temporalització.

Activitats prèvies:

- Visionament del vídeo: Los seres vivos de nuestro entorno.

De desenvolupament:

- Confecció d'un itinerari propi per als alumnes: de casa seva a l'escola.

- Estudi en profunditat d'un animal i una planta concreta del poble: colom i el plataner.

- Escollir un aspecte negatiu del poble, per exemple els excrements que deixen els cans a les voravies i cercar estratègies i plantejaments per a resoldre aquest problema.

- Sortida a una zona ajardinada del poble i estudi en profunditat de la mateixa seguint les passes següents: on està?, com és?, quins animals i plantes existeixen?, per a què serveix una zona ajardinada?, qui s'encarrega del seu manteniment i administració?, quina és la seva història?.

- De la visita al jardí podem realitzar una vertadera investigació científica damunt un aspecte determinat concret com bé podria ser el creixement de les plantes a un terrari artificial:

- Plantejar el problema.

- Disenyar l'experiment.

- Recollida i observació.

- Aparició de nous problemes.

- Plantejament de la/es hipòtesi/s.

Perfeccionar de les tècniques instrumentals de mesura i observació.

Elaboració de conclusions.

- Simulació d'un debat televisiu (interpretació/representació de papers) el tema del qual seria la manca d'espais verds i de zones ajardinades.

- Cada un dels grups de treballs formats a la classe poden tenir un animal o mascota (hamster, un ocell, un peix, un rosal, un ficus, etc.) que cuidaran i mantindran al llarg de tot el curs.

- Joc de simulació i estratègia sobre l'observació i percepció del paisatge i la seva transformació. El joc bàsicament consisteix en l'anàlisi, a partir de tècniques de camp, d'un espai geogràfic determinat, una vegada conegut l'espai físic.

- * De síntesi o finals:

- Exposició de tots els treballs i materials elaborats al llarg de tota la unitat temàtica (es pot convidar a tota la comunitat escolar):

La sala d'exposició serà tota l'escola.

Serà molt important elaborar fulls informatius de totes les activitats realitzades i que ara estan exposades.

Hi ha d'haver grups d'alumnes especialitzats en els distints apartats per poder ajudar i oferir una informació addicional als visitants.

- * Altres activitats relacionades amb la resta d'àrees:

- Al llarg de tota la unitat didàctica s'hauran duit a terme distintes activitats relacionades amb les àrees curriculars:

Educació artística: dibuixar, pintar, manipular, modelar, confeccionar murals i maquetes,...

Educació física: sortides, exercicis físics, passeigs, moviments, botar, caminar,...

Llengua i literatura (castellana i catalana): conversacions, debats, taules rodones, exercicis de composició, resums, esquemes, dramatitzacions, recollida i ordenació d'informació, practicar les distintes tècniques de treball...

Matemàtiques: realitzar operacions, càlculs, mesures, plantejar i resoldre problemes, emprar instruments de mesura, reconèixer elements geomètrics i topològics, orientar-se espacialment i topològicament.

8) Avaluació.

- * Orientacions que s'han seguit a l'avaluació dels alumnes:

- Entendre l'avaluació com un fet continuat que ens ha de permetre l'orientació, reorientació i reforçament-adaptació dels continguts, objectius i activitats i no emprar-la merament com un element mesurador de coneixents.

- Avaluació formativa tant dels avanços intel·lectuals, com dels valors i actituds.

- Emprar diferents tipus de proves i punts de referència avaluatòries: proves escrites, comunicació alumnat-alumnat i alumnat-professor, posades en comú, el debat, les assemblees, els jocs de comunicació i la participació activa, el treball individual i participatiu en grup, revisió dels quaderns de camp, participació en el disseny de proves, enquestes i mostreigs, la capacitat per consultar material bibliogràfic, les sortides i itineraris, les actituds positives respecte a la responsabilitats en tasques, el rigor en la recollida de dades i informació, la capacitat de plantejar estratègies de resolució de problemes, l'actitud crítica davant els seus fets, l'habilitat per relacionar, interrelacionar globalment les àrees de treball.

* Orientacions que s'han seguit en l'avaluació del programa:

- Coneixement del context on s'inserta el programa.
- Determinació de les necessitats.
- Objectius de les necessitats.
- Programa i desenvolupament.
- Recursos.
- Activitats.
- Temporalització.
- Avaluació, observacions i retroalimentació.

Juan C. Rincón Verdera
Professor d'EGB

LIBRERIA RIPOLL

LIBROS ANTIGUOS / GRABADOS
XILOGRAFIAS / AUTOGRAFOS.

San Miguel, 12 / Tel. (971) 72 13 55

Apartado 338 / 07002 Palma de Mallorca

BIBLIOTEQUES MUNICIPALS

Ajuntament de Palma

ESCOLA DE FORMACIÓ
EN MITJANS DIDÀCTICS

CURS PRÀCTIC D'ANIMACIÓ A LA LECTURA I D'ENQUADERNACIÓ BÀSICA

- OBJECTIU:** Aprenentatge de tècniques d'animació a la lectura i d'enquadrernació bàsica amb motiu del dia del llibre - 1992.
- DESTINATARIS:** Adreçat prioritàriament a Professors d'Educació Infantil i de 1r. Cicle d'Educació Primària.
- DIES:** 5, 6, 12, 13, 17, 19 i 20 de març, de les 18,30 a les 20,00 h.
- PROFESSORA:** *Nati de Grado*. Especialista en tècniques d'animació.
- LLOC:** Escola de Formació en Mitjans Didàctics.
- INSCRIPCIONS:** A partir de dia 5 de febrer de 9 a 14 hores a l'Escola de Formació en Mitjans Didàctics.
Telèfon: 418626
- PLACES:** 20